

УДК 81'255.4

Скрильник С. В.

ЗАПОБІГАННЯ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОМУ УСНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Статтю присвячено явищу інтерферентного впливу, що виникає під час усного перекладу. Розглядаються як негативні, так і позитивні прояви інтерферентності. За основу взято професійно-орієнтований усний синхронний переклад: аналізуються притаманні саме цьому виду перекладу інтерферентні прояви. У статті аналізуються способи та шляхи запобігання інтерференції на прикладі комплексу вправ на розвиток навичок усного синхронного перекладу.

Ключові слова: інтерферентність, інтерференція, мовленнєвий контакт, усний синхронний переклад.

Скрильник С. В. Избежание интерференции в профессионально-ориентированном устном переводе. – Статья.

Статья посвящена интерферентным явлениям, которые возникают во время устного перевода. Рассматривается как негативный, так и позитивный результат интерферентного влияния в устном переводе. За основу взят профессионально-ориентированный устный синхронный перевод: анализируются присущие этому виду перевода интерферентные явления. В статье рассматриваются основные способы избегания интерференции на примере комплекса упражнений на развитие навыков устного синхронного перевода.

Ключевые слова: интерферентность, интерференция, речевой контакт, устный синхронный перевод.

Skrylnyk S. V. Language interference in professional interpreting and ways to avoid it. – Article.

The essay studies the main ways to avoid language interference in simultaneous interpreting. The author analyzes both negative and positive interference as a means to expound the main mistakes of an interpreter and to single out the main ways to avoid them. The essay also dwells upon the core interpreter's technique training exercises to avoid negative interference in the process of interpreting.

Key words: interference, negative interference, speech contact, simultaneous interpreting.

Усний перекладач-синхроніст володіє унікальною здатністю «багатопотокового» опрацювання даних, постійно розв'язуючи лексико-семантичні та синтаксичні рівняння та перекодовуючи дані з однієї мови робочою. Такі майже «роботизовані» процеси у людському організмі пов'язані повсякчас зі стресовими ситуаціями, які поневолі призводять до явних чи іноді майже непомітних помилок. Синхроніст, як пілот, повинен постійно залишатися у формі, щоби не втрачати автоматизовані навички та здібності, які роками напрацьовувались завдяки кропіткому та настійливому тренуванню. Однак навіть за умови топової професійної форми нікого не застраховано від помилок, ляпів, обмовок та інших професійних негараздів. Однією з причин «сірих» моментів перекладача-синхроніста є несвідоме наслідування, немотивоване калькування лексико-семантичних та синтаксичних структур вихідної мови робочою. Наше розуміння зазначеної проблеми зводиться до явища міжмовної інтерференції як негативного у процесі перекладу, яке призводить до викривлення змісту повідомлення, непорозуміння та навіть конфліктів (у випадку «високих» перемовин). **Завдання** цієї студії – показати, якими бувають типові помилки синхроністів, визначити їх причини та окреслити можливі шляхи запобігання інтерференції.

Спершу окреслимо **методологічне підґрунтя** цієї студії. Явищем інтерференції займалися низка вчених теоретиків лінгвістів і перекладачів та практиків перекладу. Згадаємо студії Ю. Жлуктенка [3], Семчинського [6], В. Карабана [4], О. Чередниченка [8], У. Вайнрайха [1; 2],

В. Розенцвейга [5], Г. Турі [10], М. Бейкер [9] та інших видатних вчених лінгвістів та перекладачів. Спільним для всіх учених твердженням є те, що інтерференція як складова мовного контакту є багатоскладовою системою взаємовпливу, взаємопроникнення та взаємодії мовних та мовленнєвих одиниць.

Однак можна виділити і дещо відмінні твердження про інтерференцію. Так, на думку У. Вайнрайха, необхідно чітко розмежовувати інтерференцію у мові та мовленні. В момент мовлення інтерферований елемент набуває рис оказіонального запозичення, а в мові він закріплюється завдяки багаторазовій появі. «У мовленні інтерференція подібна до піску, що змивається течією, у мові ж її можна порівняти з подібним піском, що осів на дно озера» (*переклад наш. – С.С.*) [1]. У мовленні найважливішими факторами є сприйняття елементів іншої мови та мотиви запозичень, а у мові головний інтерес полягає у фонетичній, граматичній, семантичній і стилістичній інтеграції іншомовних елементів (*переклад наш. – С.С.*) [2, 37]. В. Розенцвейг стоїть на подібних позиціях. Інтерференція – порушення білінгвом правил узгодження контактуючих мов, що виражається у його мовленні» (*переклад наш. – С.С.*) [5, 4]. Проте деякі вчені розглядають інтерференцію як суто мовне явище: «взаємодія двох мовних систем, у результаті чого відбувається реорганізація системи однієї із мов». Вважається, що інтерференція є певною стадією процесу взаємодії, на якому іншомовний елемент вже використовується у мові, але ще не включений до неї остаточно. В. Карабан стоїть на позиціях лінгвістичної

природи інтерференції у перекладі, визначаючи інтерференцію мови оригіналу у перекладі як «уживання словоформ, словосполучень і синтаксичних конструкцій мови оригіналу у перекладі за нормами мови оригіналу, а нецільової мови; неживання у перекладі тих словоформ, словосполучень та синтаксичних конструкцій, які відсутні у мові оригіналу» [4, 10].

Отже, з низки вищезгаданих підходів до інтерференції можна зробити висновок, що існує опозиція між інтерференцією як мовним явищем та інтерференцією як мовленнєвим явищем, а отже певною мірою між інтерференцією у лінгвістиці та перекладознавстві.

Безперечно, переклад не є щось статичне та незмінне. Мова у перекладі є інструментом творення мовлення перекладача, який, в свою чергу, знаходиться під впливом мовлення автора. Отже, у процесі перекладу інтерференція набуває риси мовленнєвого контакту.

Під час синхронного перекладу мовленнєвий контакт є особливо відчутним. Перекладач стикається з індивідуальним, притаманним лише спікеру мовленням. Саме цей факт робить інтерференцію у синхронному перекладі унікальною.

Отже, причинами інтерференції під час синхронного перекладу є найрізноманітніші: від простого «недовчив(ла)» до психологічного перевантаження та професійної втоми. Однак, нас не цікавить психо-фізіологічна складова процесу інтерференції – **об'єктом** нашого дослідження є інтерференція, причиною якої є те «недовчив(ла)», тобто недотренував(ла), недопрацював(ла), не мав(ла) достатньої кількості годин практики у кабінці.

Перекладацька некомпетентність чи недостатня компетентність є головним фактором інтерференції під час синхронного перекладу. Ми визначаємо перекладацьку некомпетентність як «професійна характеристика перекладача, в результаті несвідомих дій якого вихідний текст втрачає комунікативну спрямованість, стає незрозумілим цільовій аудиторії, або позбавляється більшості оригінальних стилістичних, комунікативних чи екстралінгвістичних характеристик» [7]. Важливо розуміти, що під час «синхрону» перекладач позбавлений більшості «привілей» письмового перекладача: він не має можливості замислитись над «найприйнятнішим рішенням», «найвлучнішою стратегією», трансформаційними прийомами та іншими теоретичними надбаннями науки. Якщо синхроніст у кабінці думатиме над цими речами, то на цьому його кар'єра закінчиться. Робота у кабінці – це майже автоматизований процес, успіх якого залежить виключно від попередньо здійсненої роботи над собою: ознайомлення з темою, дослідження, тренування навичок, автоматизація процесу транскодування інформації (запам'ятовування кліше та

сталих риторичних зворотів та тренування їх перекладу до автоматизму).

Отже, **предметом** нашої студії є ті фрагменти синхронного перекладу, в яких спостерігається прояв інтерференції, викликані некомпетентністю чи недостатньою компетентністю перекладача.

Перед тим як аналізувати помилки синхроністів, важливо, на нашу думку, висловити пошану цим без перебільшення видатним професіоналам, які працюють у стані перманентного стресу і жертвують своїм здоров'ям заради налагодження безперервної комунікації. З іншого боку, з академічною метою важливо все-таки розібрати типові випадки відхилень та помилкових транскодувань під час синхронного перекладу і показати шляхи їх запобігання.

Найбільш розповсюдженим випадком інтерференції під час синхронного перекладу є калькування назв установ, організацій, посад та звань, що мають усталений відповідник у цільовій мові та який розуміють цільові реципієнти. Наслідком такої інтерференції є викривлення вихідного повідомлення та ускладнення комунікації.

Наприклад, під час Мюнхенської конференції у 2015 році:

– *Assistant Secretary General – асистент Головуючого*

– *The European Court of Auditors – Європейський Суд Аудиторів*

– *EU Budget Support Guidelines – Підтримка бюджету ЄС у документах*

– *...outlined in the Agenda for Change ... - висвітлено у порядку денному, що зміниться*

– *European Social Fund – Фонд Соціальний ЄС*

– *Cohesion Fund – Когеційний фонд*

– *Court of Justice of the EU – Суд справедливості ЄС*

– *European External Action Service – Європейський сервіс зовнішньої служби.*

Вищенаведені приклади є проявом інтерференції, тобто автоматичного несвідомого змішування виразів, послівного перекладу-кальки. Можна виділити 2 причини такого перекладу: 1. Некомпетентність (незнання перекладачем реалій), що призвело до спроби «викрутитись» із ситуації та 2. Недостатній рівень практики та тренування. Зупинимось детальніше на другій причині.

Річ у тім, що чим більше автоматичних дій (автоматично відтворюваних одиниць) під час синхронного перекладу, тим менше перекладач припускається помилок. Якщо реалії, тобто, прецизійна інформація, яка створює найбільші труднощі для перекладача, не знаходиться у розряді автоматично-відтворюваних, тоді синхроніст витрачає забагато часу на її обробку, а так і «страждає» решта повідомлення.

Отже, для запобігання такого роду інтерференції необхідно приділити увагу «натреноуванню»

автоматичного відтворення важливої, найчастотнішої прецизійної інформації для переведення цієї категорії одиниць перекладу у розряд автоматично-відтворюваних.

Нами був проведений експеримент у двох групах студентів четвертого та п'ятого курсів спеціальності «переклад», який полягав у поступовому нагренуванню студентів автоматично, несвідомо відтворювати прецизійну інформацію, яка складалася зі ста найрозповсюдженіших реалій, назв установ, інституцій, посад та політичних і академічних звань, що їх використовують у Європейському Союзі. Експеримент тривав протягом десяти академічних годин. У ньому взяли участь двадцять шість студентів. Експерименту проводився у такі етапи:

1. Студенти ознайомились з прецизійною інформацією вдома, знайшли точні відповідники та виписали їх окремо.

Під час цього етапу студентам пропонувались наступні вправи:

- а) повторювання за викладачем кожного з виразів 3 рази з відставанням від мовця у 3 секунди;
- б) повторювання за викладачем кожного з виразів 3 рази з відставанням від мовця на 2 слова;
- в) «антисипація» за мовцем (доповнення пропущених елементів у виразах) 3 рази підряд синхронно.

Перший етап проходив протягом двох академічних годин. Результатом є те, що зі ста запропонованих виразів 25% не викликали труднощів під час синхронного перекладу промов, що їх містили, хоча склалися з двох та більше елементів (Security Council of the European Union, Common Foreign and Security Policy, The Representative of the High Commissioner та ін.)

2. Студенти мали напам'ять вивчити всі сто виразів та їх відповідники.

Під час цього етапу студентам пропонувались наступні вправи:

- а) «антисипація» за мовцем синхронно з більшою швидкістю;
- б) повторювання за викладачем кожного з виразів 5 раз з відставанням від мовця на 4 слова;
- в) повторювання цих виразів у реченні або виразі синхронно 3 рази з відставанням у 5 секунд різною швидкістю;

г) повторювання за мовцем виразів вихідною мовою а потім цільовою мовою з відставанням у 4 слова;

д) перефразування схожих виразів на необхідні синхронно.

Другий етап тривав 4 академічні години. Зі ста запропонованих у промовах виразів, під час їх синхронного перекладу, 68% виразів не викликали труднощів і були відтворені вірно.

3. Студенти мали знайти та виписати з кожним зі ста виразів по одному реченню.

Під час цього етапу студентам пропонувались наступні вправи:

- а) «відтінювання» (shadowing) промов, що містять запропоновані вирази;
- б) повторення за мовцем виразів вихідною а потім цільовою мовами на високій швидкості;
- в) «відтінювання» (shadowing) виключно запропонованих виразів у промовах та їх ідентифікація;
- г) «антисипація» за мовцем промови з великою швидкістю;
- д) синхронний переклад декількох промов, що містять запропоновані вирази.

Третій етап тривав 4 академічні години. Студенти без затримки ідентифікували вирази та відтворювали їх тими еквівалентами, з якими вони працювали протягом трьох етапів експерименту.

У результаті проведеного експерименту вдалося досягти 87% точності перекладу запропонованих виразів. До того ж збільшилася точність відтворення решти інформації у промовах, що свідчить про те, що чи більше інформації відтворюється автоматично, тим менше відхилень і помилок під час перекладу решти інформації.

Під час заключного етапу (1 місяць потому) студентам було запропоновано перечитати ці вирази. На занятті студенти перекладали синхронно промови, що містять запропоновані вирази. Результат був: 82% точності відтворення виразів. Отже, навіть місяць потому студенти не втратили навички відтворювати інформацію, що тренували протягом 10 академічних годин.

До інформації, що має автоматично відтворюватись можна віднести: офіційні звертання до посадових осіб, ініціюючі фрази, риторичні звороти, перехідні слова та вирази, вставні та зв'язуючі фрази, назви установ, посад, департаментів, вулиць, міст та ін. Кожна промова містить в середньому від 20% до 40% інформації, переклад якої має бути доведений до автоматизму.

Експеримент показав, що певний набір вправ на тренування автоматизованого транскрибування та ідентифікації лексико-синтаксичної структури фрази призводить до зменшення прояву інтерференції, а отже, і зменшує кількість помилок у перекладі.

Ми вважаємо цю сферу перекладознавства надзвичайно перспективною. Інтерференція під час синхронного перекладу є досі малодослідженою сферою перекладознавства. Залишається невирішеними питання методів запобігання синтаксичної та семантичної інтерференції. Недослідженим є аспект трансференції під час синхронного перекладу. Невідомим є допустима межа інтерферентного впливу у синхронному перекладі. Нерозроблені вправи на запобігання інтерференції у синхронному перекладі.

Література

1. Вайнрайх У. Языковые контакты / У. Вайнрайх. – Киев: Вища школа, 1979. – 263 с.
2. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие / У. Вайнрайх // НЛ. Вып. 6. М. : Высшая школа, 1972. – С. 25-28.
3. Жлуктенко Ю. А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю. А. Жлуктенко. – К. : Вища школа, 1974. – 176 с.
4. Карабан В. І. та ін. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську) / В. І. Карабан та ін.. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 208 с.
5. Розенцвейг В. Ю. Языковые контакты / В. Ю. Розенцвейг. – Л. : Наука, 1972. – 77 с.
6. Семчинський С. В. Семантична інтерференція мов / С.В. Семчинський. – К. : Вища школа, 1974. – 256 с.
7. Скрильник С. В. Ступені інтерферентності у художньому та нехудожньому перекладі / С. В. Скрильник: дис. канд. філол. наук: 10.02.16. – Київ, 2012. – 220 с.
8. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / О. І. Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
9. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation / Mona Baker. – London and New York: Routledge, 1993. Reprinted 1994, 1995, 1996. – 304 p.
10. Toury G. Translation Across Cultures / Gideon Toury. – New Delhi: Bahri Publications, 1987. – 117 p.